

הלכות פסח סימן תעט תפ

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק ו]

לא הנה גדעו לשתות יתרה וכו', כבאר הלכה מה שכתבנו בנה"ק.

9) וכן באופן שהתחיל לומר לא לנו, כתב בביה"ל לעיל (סי' תעב) ש"י ד"ה אין) שלדעת המג"א נחשב כגמלך מלשות.

10) שם תמה על המג"א, שכיון ששונה משיירי כוס שנתה ממנה מדוע שיחשב כמסויף על הכוסות, ואף שצריך הוא לברך מחדש על השתיה כיון שכבר הסיח דעתו מלשות, מ"מ הרי זו אותה כוס שממנה שתה את הכוס השלישית, ונשאר בצ"ע.

[משנ"ב ס"ק ז]

לא ישתנו כלו, שלא ישתכרו.

11) אכן בשונה מכוס רגילה, כתב לעיל (סי' תעב ס"ק ל) שלכתחילה מצוה לשתות את כל הכוס, ובדיעבד די בשתיית רובה, ולכן כתב שם (סי' לג) שאם אין בדעתו לשתות הרבה יין, לא יקח כוס גדולה אלא רק כוס שמחזיקה רביעית וישתה את רובה.

[משנ"ב ס"ק ט]

והקא לענין סלל מ"רי"ג וכו', פמו שהם מנהגות קצת פוסקים וכו', אלא יאכל האפיקומן בקוקם שפומן וקברך פ"ט וכו', לביה אחר ולקפשי אסר זמון"ג וכו', כדי שיהא לו זמן שלם לברכת הפומן.

12) ובעת אמירת ההלל, כתב הרמ"א לעיל (סי' תכב ס"ד) שכשנומרים את ההלל לא יפסיק, וביאר המשנ"ב שם (סי' כב) שאפילו בין הפרקים אסור, ואף שבהלל זה אינו מברך לקרוא את ההלל, כתב בביה"ל שם (ד"ה אבל בענין) לענין מי שאומר את ההלל ביחודי, שגם לפי השיטות שאין מברכים בראש חודש לקרוא את ההלל מ"מ אסור להפסיק בו, ואינו דומה למי שקורא בספר תהלים שיכול להפסיק, כיון שבאן הקריאה חשובה יותר שהיא מדין פרסומי ניסא.

13) ובטעם הדבר שחייבות הן בארבע הכוסות ובכל המצוות הנהוגות בלילה הזה, אף על פי שהן מצוות עשה שהזמן גרמא, כתב לעיל (סי' תעב ס"ק מד) שהוא משוב שגם הן היו באותו הנס.

14) כמו שביאר בשע"צ לקמן (סי' תפד ס"ק ד) שאין קפידא לאכול את הסעודה בשני מקומות, אלא שאת אכילת האפיקומן לא יחלק לשני מקומות.

15) וכשאומר את ההלל יחיד, כתב הערוך השלחן (סי' ג) שאת הפסוק 'הודו וגו' לא יאמר ארבע פעמים, אלא יאמרנו פעם אחת בסדר הפסוקים.

16) ואם כל אחד אוכל מהאוכל שלו ומקפידים שאין אחד אוכל מחבירו, רעת הגרי"ש אלישיב (קובץ פסקים ותשובות להגר"מ גרוס, סי' ע אות ג) שאין מצטרפים לזימון.

וכן אם בין המזמנים יש אדם המוקפיד לאכול רק ממצוות עבודת יד וחבירו אוכל גם ממצוות מסונה, כתב בשו"ת שבט הלוי (ה"ח סי' ק"ז שאלה ג) שזימון מי שאוכל משהיה ולא מי שמקפיד שלא לאכול מפת חבירו, כיון שאף באופן שאחד אינו אוכל ממזון חבירו מחמת סיבות חוליו וכדו' כתב בשו"ת מהר"ם מרוטנבורג (אחרון סי' ה) שלא זמן, דעת הגרי"ש אלישיב (קובץ פסקים ותשובות שם אות ד) שאף שאינם מהמירם כן מן הדין אלא רק בדרך חומרא, מ"מ לכתחילה לא יזמנו יחד.

[משנ"ב ס"ק יא]

והקתרים עונים אחריו.

17) וסדר האמירה, כתב לעיל (סי' תכב ס"ק ב) לענין אמירת הלל בציבור, שהשי"ץ אומר 'הודו לה' וגו' והקהל חוזרים אחריו ואומרים 'הודו וגו', והשי"ץ אומר 'אמר נא' וגו' והקהל עונים 'הודו וגו' וכן הלאה. והסיף, שאף ששומעים הציבור מהשי"ץ את הפסוקים 'אמר נא' וגו' ויאמרו נא' וגו' ויבוליס לצאת ידי חובתם מדין 'שומע כעונה', מ"מ טוב שאף הקהל יאמרו בנחת את הפסוקים לאחר שאומרים 'הודו', כי לפעמים השי"ץ אינו מכין להציאם, וטיים שם שכן נוהגים.

ובטעם הדבר שצריך לומר 'הודו' בדרך זו, כתב בשע"צ שם (סי' ז) שכיון שהוא דרך שירה צריך שיענו אחרים אחר השי"ץ, כדרך שהיה בשירת הים, ולכן ביהודי שבהלל הגדול אין אומרים בדרך זו.

[שע"צ ס"ק יג]

עין שם השע"צ.

18) שם כתב שהטעם שאין לתת לקטן לומר פסוק 'הודו', אף על פי שהגדול ענה אחריו אותו פסוק עצמו, הוא מפני שאמרו בגמרא (סוכה ל"ח, א) תבוא מוארה למי שאשתו ובניו מקרין אותו, והיינו שמבזה את בוראו ששולח שלוחים שאינם חייבים בתפילתו, והיינו דוקא בתחילת פרק כמו 'הודו וגו', אבל 'אנא' וגו' שאינו תחילת פרק אין זה בידון, וביאר השו"ע הרב (סי' ז) שדוקא בתחילת פרק נראה כאילו שולח את הקטן שיוציאו ידי חובה וזה הרי לא שייך באמצע הפרק, ולכן כיון שביאנא הרי עונה אחריו מה שהקטן אומר, יכול לתת לקטן לאומר.

[משנ"ב ס"ק יד]

אף אם יש לו אונ'.

19) שבכל ימות השנה כתב השו"ע לעיל (סי' רא ס"א) שהאורח מברך כדי שיברך לבעל הבית, אבל בליל הסדר שבעל הבית נקרא טוב עין, הוא קורם לאורח.

סימן תפ

סדר פוס רביעי

[משנ"ב ס"ק א]

מתחיל לא לנו וכו', ואומרים ההלל מ"ש"ב וכו', מפני שפ"ש"ב הוא דרך הקטנה וקרות.

1) מבואר שזמן מציגת הכוס הרביעית הוא קודם אמירת לא לנו, ולפי המנהג שהביא הרמ"א להלן שאומרים 'שפוך חמתך' קודם לא לנו, כתב הקצושי"ע (סי' ק"ט ס"ט) שיש למוזג את הכוס קודם 'שפוך חמתך'. מאידך, החיי אדם (כלל קל הסדר בקצרה ס"ז) כתב שימוזג כוס זו לאחר אמירת 'שפוך חמתך'.

ולענין שטיפת הכוס והדחתה לפני המויגה, כתב לעיל (סי' תעג ס"ק סח) לענין מציגת הכוס השניה, שאין צריך לשוטפה, משום ששטף אותה קודם הכוס הראשונה, וכן באן הרי שטף אותה קודם מציגת הכוס השלישית, כמו שכתב לעיל (סי' תעט ס"ק א), וראה מה שכתבנו שם.

2) ואופן קריאת ההלל, כתב הכף החיים (סי' ג) שיקראנו בקול נעים, וכמו שכתב השו"ע לקמן (סי' תפז ס"ז) שקורא את ההלל בענימה, וכתב שמקור הדין הוא ממדרש שיר השירים (רבה פרשה ב אות ז), שדרשו על הפסוק 'השמיעני את קולך' - זו קריאת ההלל בנעים.

ובשעה שקורא את ההלל, כתב השבלי הלקט (הובא בב"י סוף המשך במילואים עמוד 38

מילואים

הלכות פסח סימן תעט תפ

המשך מעמוד פט

ואף על פי שאומרו בשיבה דרך הסיבה והיורה, מימ כתב הבאר היטב (סוף סי' תעג) בשם השליח שלא יטב מטעם זה, משום שצריך לאומרו באימה ויראה, וכן כתב השו"ע הרב (סי' תעג סמ"ח). וכן לענין אמירת ההגדה כתב המשגיב לעיל (שם סי' עא) שלא יאמרנה בהסיבה אלא באימה ויראה.

[משגיב סי' ק ג]

עד 'על נהרות כבל'.

4) ובטעם הדבר שכליל הסדר אומרים הלל זה שיש בו עשרים וששה פעמים כי לעולם חסור, כתב הערוך השלחן (סי' ב), שהם כנגד עשרים וששה החרות שמבריא העולם ועד מתן תורה שאותם זן הקב"ה בחסרו, לכן מזכירים זאת בפסח שהוא הזמן שבו נכנסנו תחת כנפי השכינה והבטיחנו הקב"ה שלא יעובנו לעולם.

סי' חכב) שאוחז את הכוס בידו. וכן נהג הגר"ח סולאוויצ'יק (הגדת מבית לוי, קובץ הוספות הלכות הלל), ומשום שכיון שתיקנו חז"ל לומר את ההלל על כוס זו, הרי היא כמס של ברכה שצריך להחזיקה בידו בשעת הברכה, וכן נהג הגר"ח קניבסקי (הגדה של פסח על פי פסקיו הע' 788). מאידך, דעת הגר"ש וואזנר (קובץ מבית לוי ח"ג עמ' לד) שאין מחזיקים את הכוס, וכן נהג הגר"ש אויערבך (שלמי מועד פע"ח הע' 231).

3) טעם נוסף כתב לעיל (סי' חכב סי' כח), שהרי מחלקים את אמירת ההלל לשתיים, חלקו הראשון קוראים קודם הסעודה ואת חלקו השני לאחריה, ולכן לא הטיחו אותו לעמוד פעמיים. ובטעם הדבר שמחלקים את ההלל, כתב הפמ"ג (סי' תפ א"א סי' א) שחלקו של ההלל שקודם הסעודה עוסק בענין יציאת מצרים כמו ענינה של ההגדה, וחלקו האחר שאומרים אחרי הסעודה עוסק בשאר הגאולות ובענין הגאולה העתידה.

הלכות פסח סימן תפג תפג

המשך מעמוד 180

[שעה"צ סי' ק ד]

ש"יח הכוס שני ללילה שני שנה קמו גמי טע"ה) וכו', דאל"ה נכה דתה רצ"תו ודש"ו קה"גן אב"ה"ס.

7) שכתב הרמ"א לעיל (סי' תפג א"א) שמי שאין לו אלא שלש מצות שמורות, אינו משתמש אלא באחת מהן בלילה הראשון, ומניח שתיים מהן ללילה השני. וביאר המשגיב שם (סי' ט), שהוא כדי שיהיה לו בלילה השני לחם משנה.

8) וכן כן חוץ לארץ שאין לו אלא ארבע כוסות, כתב במשגיב לעיל (סי' תעב סי' מא) שיקח את כולן ללילה הראשון, ולא ישאר שתיים מהן לקידוש וברכת המזון של הלילה השני. ובטעם הדבר כתב המג"א שם (סי' יד), שבקיימים אנו בקביעות החדש וידיעים שזדום הראשון הוא קודש והשני חול, ואם כן הלילה הראשון הוא עיקר, ואין נהגים ביום השני קודש אלא כדי שלא לזלזל במנהג אבותינו [וראה במג"א שם טעמים נוספים].

ובטעם החילוק שבין שלש המצות לבין ארבע הכוסות, כתב הא"ר (סי' א) שלענין מצה די מן הדין במצה אחת, ואת המצות הנוספות אין נוטלים אלא לזכר כעלמא, מה שאין כן בארבע הכוסות, שכל אחת מהן חלק מהמצה, ולכן בלילה הראשון ישתה את כולן, שהרי עליו לקיים את המצה בכל מה שיוכל.

4) ואף שאין מעבירין על הנצרות, והיה ראוי שעל הכוס השני יאמר את ההגדה, כתב השו"ע הרב (סי' תפג) שכיון שתיקנו חכמים בלילה זה כוס להגדה וכוס לברכת המזון, ושתי כוסות הללו שקולות הן, ששתיהן מתקנת חכמים בלילה זה, אם כן כשלא נשארה לו אלא כוס אחת, ראוי יותר לברך עליה ברכת המזון, שאף בלא תקנה זו יש אומרים שברכת המזון טעונה כוס אפילו ביחוד.

5) ובטעם הדבר שאומר על הכוס השלישית את ההגדה ואינו מניחה להלל שלאחר ברכת המזון, כתב השו"ע הרב (סי' תפג) המחצה"ש (הקדמה לסימן) לפי שאין מעבירין על המצות. והוסיף המחצה"ש, שעיקר המצוה בלילה זה היא ההגדה, ולכן ראוי לאומרה על הכוס.

[שעה"צ סי' ק ג]

צ"ן קט"א מ"ק"י ש"ש"ב ז"ה.

6) וכתב (סי' א), שאף שלכאורה מדויק מדברי הרי"ח שכשאין לו יין אלא לשתי כוסות יברך 'על הגפן' אחר הכוס השני, ומשמע שאומר על כוס זו את ההגדה ואינו מניחה לברכת המזון, מימ אין זה אלא כשהיה סבור שיהיה לו עוד יין לכוס נוספת, אבל כשאין לו אלא בי כוסות, מודה הרי"ח שיניח את הכוס השני לברכת המזון.

הלכות פסח סימן תעט תפ

פט באר הגולה

ד נהר בשם מרש
החיים

שלישי (ג) וכול לשמות (ז) כמה פעמים, והכל מהשב שתייה אחת אף-על-גב (ח) דהפסיק בינתיים (מהר"ל ומהר"י ותשכ"ח): דמצנה לחוד (ט) אחר זמון: הגה (ז) והגדול שפנתן (י) אומר 'הודו' ו'אנא' (יא) והאחרים ענין אחריו (כל בו), והגדול יכול (יב) לתן לקטן רשות (מהר"ל). וכול לצרף לזמון לענין הלל אף-על-גב שלא אכל עוקהם. ונהגו (כ) (יג) שבעל-הבית מקורף ברפת העזון בעל-הפסח, שפאמר 'טוב עין הוא בך', והוא מקרי טוב עין, שפאמר 'כל דכסין יתיי ויכיל' וכיו:

א משנה פסחים ק"ו
ובמו שהקטן כראש
פ ב כרמא פס
וכב ידעה פס
ג כבי יתנו פס
ובמו שפכת הטור
ד פס
ד כב ידעה פס

תפ סדר פוס רביעי, ובו סעיף אחר:

א פוס רביעי (א) מתחיל לא לנו' (ב) וגומר עליו (ב) את ההלל: ואינו אומר 'יהללוך', אלא אומר אחר גמר ההלל בהלל הגדול, שהוא מהודו לה' (ג) עד 'על נהרות (ד) ככל', שהם כ"ו 'פי מעולם חסדו', ואחר-כך אומר 'ינשמת כל חי' ו'ישמחה' (ד) עד 'מעולם ועד עולם אלהי', (ה) ו'אנא' ו'אמר

באר היטב

ואין אומרים ונגו צדיקים וגו', אחרונים: (ג) ואינו נהגין קדעת השור והראש לומר יהליוך עד מעולם ועד העולם אהה אל אחר הלל ואח"כ הני כ"ו כלים ונשמח וחותם בלשפפה עד הי העולמים, וכן ט"ו סיס תפ"י. הפיוטים דהגו אז רב נסים וכ"ו ואמץ גבורותיך אומרים אחר שתיח הכוס, שאינו אלא מנהג, ב"ח ונש"ל. ומהר"ם היה שותה אחר הפיוטים ואחר פי לו נהא קדי שלא וזה צמא בשישפכ, וכ"ח בסודיים וכן מהנהג. בלילה ראשונה יאמר אז רב נסים וכ"ו ולא יאמר בסיום וקדי בקצי הלילה, ובלילה שניה

שאר פסקין דמשפין. אבל משקה שאינו משפר פתר לשמות, ט"ו: (א) וכו'. ומ"מ לא יתנה כ"כ שלשבר, ח"י: (ז) והגדול. ומהר"ל ב"י קטן לא יאמר הודו אבל אנא אומר, ותינו לכתחלה אבל אין קפידא כ"כ, דנשים מצטרפין לזה, עמ"א. ונשים תיבות נ"כ בהלל זה, עמ"י: (ס) שבעל-הבית. אף אם ישלו אורח, עין סימן רא, ח"י: (ב) וגומר. ונהא דמי שארע לו אבל ב"יט שלא נהג אבלתו קדם י"ט דגומר את הלל אע"פ שאין אומרים הלל בבית הגבול, ח"י, ע"ש: (ג) ככל.

משנה ברורה

שקומן ומקורף שם⁽¹⁾ וגם ישתה שם הכוס וישאר שם עד גמר הפסח, ואם הוצה יחוד לביתו אחר ברפת-המזון ויגמר ההלל וישתה פוס רביעי. (א) אבל מפל מקום לא נהגו עכשו פן לילך לאכל האפיקומן בבית אחר, ועל-פיו טוב יותר לברך בביתו יחידי מלילך באמצע סעודתו לבית אחר ולתפש אחר זמון⁽²⁾. אכן אם הוצה להדר ולקיים הכל מן הפסח ואין לו בביתו זמון שלם של שלשה אנשים, וראה להזמין לכתחלה לסעודה (יב) איתה אורח, כ"י שיהא לו זמון שלם לברפת-המזון⁽³⁾ וגם לאמירת 'הודו': (י) אומר 'הודו' ו'אנא' וכ"ו. הוא רק מצנה לכתחלה ואינו לענובא [פד"ח]: (יא) והאחרים עונים אחריו⁽⁴⁾. ואם אין שם פי אם שנים, שניהם יאמרו 'הודו' [אחרונים]: (יב) לתן לקטן רשות. שהוא יאמר, כ"י שלא יישנו וגם כ"י להנכם במצות. וזהו (יג) אבל לא ב'הודו': (יג) שבעל-הבית מקורף. אף אם יש לו אורח⁽⁵⁾. ומכל מקום אין קפידא בזה אם ברך אחר נח"מ:

כוסות: (1) ולתשטא הנראה כמסירה נמי ליפא, שפרי אינו אלא פוס אחר. ומכל מקום אם לאמר ששתה רב רביעית לא היה בודעו לשמות יתרה⁽²⁾ ואחר-כך נמלה לשמות עוד, דעת מג"ד אברהם חק"י צ"ק, ב"ן שצריך לברך עליו מהנש מתניו כמסירה על הכוסות. ועין לעיל בסימן חעב בבאר הלכה מה שכתבנו ב"י⁽³⁾: (ז) כמה פעמים. ומכל מקום אם הפיס גדול הרבה יותר מדי לא ישתה ב"ו, שלא ישתפחה⁽⁴⁾ [אחרונים]: (ח) דהפסיק בינתיים. הוצה לומר, לאחר ששתה רב רביעית בתחלה הפסיק הרבה יותר מקדי אכילת פנס: (ט) אחר זמון. הספימו (1) האחרונים. והיא זמון אינו לענין ברפת-המזון, דבשכיל זה אינו מתייב להדר יותר מבשאר זמון השנה, והכא לענין הלל מ"י⁽²⁾, שמצנה להדר לומר הלל בשלשה, כ"י שיהא אחר אומר לשנים 'הודו' וזה יצנו פסוק שאמר זה. ואוחו שיקראוהו לזמון זה, לא יאכל ולא ישתה ולא יסיע לברך ברפת הזמון, אלא ישמע 'הודו' ויענה עמהם ויחזר לביתו. וגם בזה הספימו, דאף שמצנה מן הפסח לומר הלל בשלשה גברים גדולים, ועל-פיו אם יש בביתו על שלטון אחר גברא ברחיבא, בודאי מהנכון לצרף אותו לאמירת 'הודו', מפל מקום אין קפידא בל"פ. ש"כ"ל לצאח בזה באשתו ובניו (ואם בניו הם קטנים, עין לקמה), דהגו שהוא יאמר ויהם יצעו. (ס) והוא הדין שאשתו יכולה לומר 'הודו', שפרי גם נשים מתחבות (ט) בהלל זה כמו שהם מתחבות בארבע כוסות⁽⁶⁾. וכתב חק"י צ"ק, דלפי מה שנהגין לומר 'הודו' כנגון נצימת קול, יש לחש למאי דאמרין בגמרא: זמן נשי וענין גברי, באש בעצרת. ואם הוצה לחוד אחר זמון לברפת-המזון ורוצה לילך לשכנו לברך שם, (י) לא יאכל האפיקומן בביתו, דהא על-כרחי יהא צריך לאכל שם דבר מה כדי להצטרף לברפת-המזון ואסור לאכל אחר האפיקומן שום דבר, וגם האפיקומן גופא אסור לחלק ולאכל בשני מקומות, וכדלעיל בסימן חעח, אלא יאכל האפיקומן במקום

שער הציון

(1) דרכי-משה: (1) ט"ו וטק"אברהם חק"י צ"ק: (2) מגן-אברהם בשם התוספות: (3) לאפוקי הלל של סכח ועצרת, עין שם בתוספות: (4) ט"ו ומגן אברהם ושי"א: (5) ט"ו: (6) דבלאו הכי מבאר כמה ספרים בשם הגה"ה הגדול דמצנה להזמין אורח עני כהגה. ובפרט בקטח שאומר על אחר על דבין יתיי ויכיל: (7) מגן-אברהם בשם מהר"ל, עין שם תשע"ט⁽¹⁸⁾: (8) אחרונים לעיל בסימן חכב: (9) חק"י צ"ק ושי"א: (10) מגן-אברהם: (7) מאמר מרדכי בבאר דברי הש"י בסימן תפא, וכן כתב הגר"י: (8) עין עטק"אברהם חק"י צ"ק, ובאיות סודיים נרפס פחשלתרעורו, ובאיות ממנהג תה: (1) טור, וכן איתא בטרא"ש וכן הסכים הב"ח, עין שם: (1) חק"י צ"ק, ועין בפרי-מקדים:

הלכות פסח סימן תפ תפא

יחלוק' עד מלך מהלך בתשכחות' (ו) ושוחתו בהסכה הבלא ברכה תחלה (וכבר נתבאר לעיל סימן תעד דאנו נוהגין לברך) (ז) וימברך אחריו על הגפן' ואם שוחתו בלא הסכה, (ח) יצריך לשתות פעם אחרת בהסכה (ט) וצ"ל לעיל סימן תעב טעם ז, וימברך לפניו בורא פרי הגפן לפי שהסכה דעתו מלשתות עוד: הגה ויש אומרים שיש לומר ישפך חמתו וכו' קדם 'לא לנו' (ר"ן פרק ע"ט), ולפתח הפסח (י) כדי לזכור שהוא ליל שמורים, ובכחות אמונה זו יבוא משיח וישפך חמתו על העצומים (מהר"ם), וכן נוהגין, ויכול לגמור הלל (יא) אף שלא במקום סעודה (ומבי' והט"ו פ"ח):

ה עתה לעיל סימן תעד ו גם זה שם ז עשה לעיל סימן תעב טעם ז ח עתה לעיל סימן תעב

תפא שלא לשתות אחר ארבע כוסות, וכו' ב' סעיפים:

א אחר ארבע כוסות (א) אינו רשאי לשתות יין אלא מים: הגה וכל המשקין דינו (ב) ק"ל כית יוסף), וזו שהיא איקטניס או (ב) טאב הרבה לשתות, יכול לשתות כוס חמישי (ג) *ויאמר עליו הלל

א כור בשם אבי מברך וכו' יוסף ט"ב זעם עליו כוס חמישי (ש"ס) וכן כתב על האונס

באר היטב

הקדמות לק"ט פוס א יותר מהמקבין נקורין אותו פוס של אליהו הנביא: (ח) ק"ל ב' ד"מ כתב שנוהגים הסדר בשתיים לאקריי"ץ ב'לא, ואף צפ"ל-

יאמר אמך גבורתך וכו' ולא יאמר פסחים ואמרם זכח פסח, ט"ט, ט"א. וכו' ק"ט: ואין נוהגין בן רק אומרים הכל בשני לילות ש"ן. נוהגים באלו

משנה ברכה

מלך מהלך בתשכחות', (מ) ש"ב לא יתחם ב'ישתבח', אלא יאמר הלל הגדול וישפך' וישפך' עד 'מעטתה ועד עולם': (ו) ושוחתו, והפסחים, דהינו 'אז רב נסים' וכו', (ט) אומר אחר שתיה הפוס, שאינו אלא מנהג. ומת"ר"מ היה שותה אחר הפסחים ואחר כי לו נאח' כדי שלא יתנה צמא פשישכב, וכן הוא בסדורים. בלילה ראשון יאמר (י) 'אז רב נסים' ובלילה שני יאמר 'אמץ גבורתך', ויש נוהגין שאומרים הכל בשני לילות ש"ן: (ז) וימברך אחריו וכו'. ובכ"כ זה ופ"טו גם הפוס שלישי, ויכליל סימן תעד: (ח) צריך לשתות פעם וכו'. והוא הדין בכ"ס שלישי גם כן דינא הכי להסתבר, מיהו לעונן ברכה לפניו. (יא) דוקא בכ"ס רביעי שלא חשב לשתות עוד כלל, (י"ג) מה שאין בן בכ"ס שלישי שקבלו הכי חשב לשתות עוד על סמך (י"ג) ברכה זו, לא מקרי השח"ח הפעם ואין צריך לברך: (ט) וצ"ל לעיל סימן תעב. ורצה לומר, דהקריע שם בתנ"י, דלדין שאין דרפנו להסב בכל השנה אין לחור ולשתות בהסכה: (י) כדי לזכור שהוא ליל שמורים. ואין מתקראין משום דבר, ונהגין באלו מדות למזג פוס אחר יותר מהמקבין, וקורין אותו כוס של אליהו הנביא (לרמ"ו שאנו מאמינים, שפ"ש שגאלנו השם והברך ממזרים הוא יאגלנו עוד וישלח לנו את אליהו לבשרנו): (יא) אף שלא במקום סעודה. ואף שאינו שותה הארבעה כוסות במקום אחר, אין ב"ב פליס:

באר הלקה

הרמ"א ויהל מהשב שהיה אמת, רצה לומר אפלו היה בהשפך שער רביעית, וצריך עיון:

* ויאמר עליו חלל הגדול. עין במשנה ברכה. ולכאורה משמע שהיה הטור דלא פליגי הגאונים רק אם פוס חמישי צריכה חתימה באפי נפשה או צריך לכלל אותה בחתימה דכ"ס רביעית, אבל בלי חתימה קלל רק באמירת פסח: הלל הגדול לא סגי לחתור לשתות פוס חמישי, ולפי זה האי דיקא דהג"ה לא מרי רק בנזקא אם לא נפר צדן את חתימה דמלך מהלך בתשכחות: וק"ל שגמר טוב אי אפשר לשתות פוס חמישי, דבאמירת 'חודו' גרידא לא שרי לשתות ולחתם בברכה, כבר טע"ק הטור דאסור מאדו ע"ש בזה פלגא דרבנן, ולא משמע פ"ן, דיקא הם חתור למצא חסר נה למי שהוא איקטניס רצמא לשתות, ונה נעזי ביתור אחר שקבר גטר על הסדר יוסק כבר מלשתות, וכן משפוט דברי הרמב"ם ודב"ה ודב"ה משמע גם כן למרי דבאמירת פסח: הלל הגדול פרידא בלי שום חתימה שרי לשתות פוס חמישי, ומצאתי להג"ה שנקשר גם כן כדכרינו בקנת השלחן צדק, שקטב שערף לומר הלל הגדול וישפך' עד חתימה, עין ש"ס, אלא שהוסף בזה הרמ"א, ק"ל זה בשל א"ר הלל הגדול בכ"ס רביעית, הא אם אמר הלל הגדול בכ"ס רביעית כמנהגו, לא שרין לה לשתות פוס חמישי באמירת הלל; והשעם נראה, מאחר שאין בזה שום חתימה ותוספת שבה, שחרי כבר א"ר פסוקים אלו פעם אחת; וכן משמע פשטת דברי מגן אברהם לחתור בזה. אלא שמצאתי לפי מנהגים דלא מסתברא לה לחתור בזה, וצ"ע שם שמשוי דברי המגן אברהם לכוונה אחרת, וצ"ע בהנהגות טיבול בשם רב עמ"ק ומשמע שם גם כן דאם יש לו פוס חמישי לא יאמר הלל הגדול בכ"ס רביעית, ויפשיטת דברי מגן אברהם, עין ש"ס. אמר- ק"ל מצאתי לשלטי הגמורים שקטב דהקרי הר"ף והרמב"ם משמע דבלי שום חתימה כלל מטר לשתות פוס חמישי באמירת הלל, אלא שפ"ד הטור לא משמע פ"ן, עין ש"ס, והוא מוש כדכרינו, אלא שפ"ד מוכרי שיהי לו דוקא אחר כוסו דברי שר' שלום ודברי רב עמ"ק, עין ש"ס, וצריך עיון:

א אינו רשאי וכו'. הרבה טעמים יש בזה בפ"ק: (ב) יש שכתבו, משום שמצוה לזכור ביציאת מצרים ובנפלאותיו של הקדוש ברוך הוא אפלו כל הלילה כל זמן שלא חטפתי שנהי, וק"ל קטנה, ולהכי לא ישעה, שלא ישפך ויחבשל ממנה וכו', (ג) ולפי סברא זו דוקא יין או שאר משקה המשפר, ויש שכתבו, דלא נראה כמ"סין על הכוסות, שגראה כמתחיל בסעודה אחרת, (ג) ולפי זה כל חמר מדינה אסור אף שאינו משפר, ויש שכתבו, משום שלא יחבשל טעם מצה מפיו על ידי שתתו, וכמו שאסרו לאכל אחר הסדר משעם זה, ולפי טעם זה, כל משקה אפלו אינו חמר מדינה אינו משפר אסור, ומסתמית דברי המתבר ורמ"א משמע (ד) שדעתם להתחיר בכל הגי טעמי, ומכל מקום פתבי האחרונים, דאנו נבטע"ו וואסע"ר ויהא הדין טי"א או עפ"ל טראנ"ק, ויש שכתבו גם לאקריי"ץ, מטר, דזה אינו מבטל טעם מצה וקמ"א בעלמא הואי) [אכן בעפ"ל טראנ"ק (ה) שכותש את התפוחים בבית הכד ויש להם טעם גדול, יש אוקרים]. והנה אף דלקתחלה נב"ן להתחיר בכל דבר שמבטל טעם מצה, (ו) מכל מקום במקום צ"ח גדול יש לסמוך על סברא הראשונה להחיר לו לשתות שאר משקין שאין משפרין, (ו) ובק"ט בליל שני בודאי יש להקל בשאר משקין שאין משפרין: (ב) תאב הרבה לשתות. אפלו יין: (ג) ויאמר עליו חלל הגדול. דוקא (ח) אם לא סים צדן הברכה ושתה פוס רביעית, (ט) אז יכול לומר הלל הגדול עד סוף ולחתם

שער הציון

(ט) מאמר מדינה וכו' ר"ז: (ט) מגן אברהם וכו' א: (י) עין בקמ"א אברהם וחקי יעקב: (יא) טאמר טרד"ב: (י"ג) דיקא להמתבר אין מברך אלא ברכה אחת על פלם וכדלעיל סימן תעד: (י"ג) וידרין דמקריבין על כל פוס, אכ"פן קשכ"ר על שלישי לא היה פנ"י רק עליו, ואכ"פן יש לברך גם בתחלה, רק משום דמסקא לן בעקר הסכה אם נוהגת כה"ס, להכי אינו צריך לחור ולשתות בהסכה משום דהיא כמ"סין, עין ש"ס, וכן כתב במאמר קד"ב: (ב) באור הג"א: (ג) פרי תוש: (ד) מאמר קד"ב ונהרשלים, וכן משמע פתג"א: (ה) מגן אברהם וכו' א: (ו) הג"ה: (ז) עין אליה רצה וחקי יעקב: (ח) בן כתב הפרי מגדים כבנת המגן אברהם, וצ"ע שם שפ"ד דאפשר דאפלו בשכ"ר אפר הלל הגדול, כל שלא סים הברכה יכול לומר עוד הפעם הלל הגדול ולחתם בברכה ולשתות. וצ"ע באור הלקה: (ט) פוקים: חרובים: 1 משקה מצה הנקרא 'ישל' 2 משקה תפוחים. 3 מי ונגביל. 4 תה.

הלכות פסח סימן תפא

ביאורים ומוספים

11) טעם נוסף כתב החק יעקב (סי' ו), שהוא לילה השמור לישראל בכל הדורות לגאול אותם, ואם יבוא אליהו ימצא פתח פתוח תצא לקראתו במהרה, והוסיף, שבאמונה זו ישנו שני גדולי למאמנים בה, והביא שמונים כך יש שנחנו שלא לנעול את החדרים שישנים בהם, אבל לא נהגו כן, כיון שמצוי החק מגבירים.

12) ולכנס זו, כתב בסידור יעב"ץ (סדר הגדה נתיב ב אות ט) שהמנהג הוא לקחת כוס גדולה.

חמן מוזגת כוס זו של אליהו הנביא, דעת הגר"ש וואנר (קובץ מבית לוי ח"ג עמ' לד) שהוא בעת מוזגת הכוס הרביעית, וכפי המנהגים שהובאו לעיל (בסי' א), אכן הקצושיע (סי' קט ס"א) הביא דיני כוס זו בסדר הקרש.

13) ובעת אמירת 'שפוך חמתך', כתב הערוך השלחן (סי'א) שיש שנחנו לעמוד ואף לומר 'ברוך הבא' כדי לחזק את האמונה בביאת המשיח, וכן נהג הגר"ש אלישיב (הגדה של פסח על פי פסקיו עמ' 40, והוסיף שכן נהג בעל הילשום). מאידך, הנהגת התו"א (ארחות רבנו ח"ב עמ' עח) שהיה אומרים 'שפוך חמתך' בישיבה, וכן דעת הגר"ש וואנר (קובץ מבית לוי ח"ג עמ' לד).

סימן תפא

שלא לשתות אחר ארבע כוסות

(משנ"ב ס"ק א)

כל זמן שלא תספתי שנה¹, וקדלקמה, ולקבי לא ישתה, שלא לשתכר ויחבשל ממנה זו², וכו', וקמ"א בעלמא הוא³ וכו', נכון להקמיר בכל דבר שמכבשל טעם מנהג⁴.

1) וגרר 'חטפתו שינה', ביאר הגר"ש קרליץ (חוט שני פסח פ"ז ס"ק כז) שהוא עד שהשינה מטרידה אותו באופן שראשו כבר עליו. וכן דעת הגר"ש אלישיב (הגדה של פסח על פי פסקיו עמ' 27) שאין הכוונה עד שירדם בפתל, שהרי עריין צריך הוא לומר לכל הפחות פרשה ראשונה של קריאת שמע וברכת המפיל, והוסיף, שיש לשים ליבו לכך שהימנעותו משינה לא תפריע לו למחרת בתפילת שחרית. וראה עוד מה שכתבנו לעיל (סי' תעו ס"ק ז).

2) ולפי טעם זה, אם נרדם וחזר וניער, כתב החק יעקב (סי' א) שמוותר לו לשתות אף שעדיין הוא לילה. והמקור חיים [לבעל החות יאיר] כתב, שאחרי שכבר שכב לישון, אם הוא צמא מותר לו לשתות כל משקה שהוא, ואם נרדם מעט אין חשש כלל.

3) ולענין שתיית קפה, לא כתב המשגיב מה דינו, הבאר היטב (סי' א) כתב, שברור שהדבר מותר כמו שתיית התה, אבל הוסיף שהכנסת הגדולה לא רצה לנהוג בזה היתר.

ולענין שתיית תה עם סוכר, דעת הגר"ש אלישיב (הגדה של פסח שם) שהדבר מותר.

4) ולעיל (סי' תעט ס"ק ה) כתב, שכל משקה שאינו משכר ואינו חמר מדינה מותר לשתותו, ומבואר שבשאר משקים לא חשש שיבטלו את טעם המצה.

(משנ"ב ס"ק ג)

ויאמר עליו הלל הגדול⁶.

5) ובמונני, כתב הערוך השלחן (סי'ב) שלא ראינו ולא שמענו מי שנהג כן.

(משנ"ב ס"ק ה)

שוב לא יתלה ב'שתכח'⁶.

5) ובטעם הדבר כתב לקמן (סי' תפא ס"ק ג) לענין מי שרוצה לשתות כוס חמישית, שאם כבר התם בברכה על אמירת ההלל שוב לא יחזור ויאמר הלל ויחתום, כיון שחכמים תיקנו רק ברכה אחת על אמירת ההלל, ולא שנים.

(משנ"ב ס"ק ו)

ושנתה⁶ וכו', בשני לילות שריין⁷.

6) ושיעור שתיית כוס זו, כתב לעיל (סי' תעב ס"ק ל) שצריך לשתות ממנה שיעור רביעיית, ואף שגם בשאר הכוסות צריך לכתחילה לשתות שיעור זה, בסס זו הוכח לשתות רביעית, כדי שיוכל לברך ברכה אחרונה גם לפי השיטות שאין מברכים ברכה אחרונה אלא על שיעור רביעית.

7) ומנהג חסידים ואנשי מעשה, כתב הכף החיים (סי' יב) לקרות אחר ההגדה 'שיר השירים', משום שהוא זמן חירות ועת הזמיר הגיע, והוסיף שיאמר זאת בקול שמחה, כי כל העולמות מאירים ומוזהרים. והחיי אדם (סי' קל הסדר בקצרה סט"ז) כתב בטעם הדבר, שיש בו מענין יציאת מצרים.

(משנ"ב ס"ק ז)

וקמ"א אחריו⁶ וכו', יפטר גם הכוס שלישי⁸.

8) וברכת 'מעין שלש' זו, כתב לעיל (סי' רח ס"ק נח) שצריך להוסיף בה מעין המאורע, והיינו 'זכרנו לטובה ביום חג המצות הזה', ואם שכח ולא הזכיר, כתב שם לענין כל שתייה ביום טוב, שיצא ידי חובתו ואין צריך לחזור, וביאר בשעה"צ שם (סי' ס) שהוא משום שאינו מהוייב באכילה זו, ועוד, שיש דעות שאין צריך כלל להזכיר, ואף שכאן חייב לשתות את הכוסות, דעת הגר"ש אדערברג (ש"ש פ"ז הע' ל) שמו"מ אינו צריך לחזור ולברך, כיון שלפי הטעם השני לא צריך כלל להזכיר מעין המאורע בברכת 'מעין שלש', כמבואר בשעה"צ שם (סי' ס), וכן דעת הגר"ש אלישיב (הגדה של פסח על פי פסקיו עמ' 27) והגר"ח קניבסקי (הגדה של פסח על פי פסקיו עמ' קו). אמנם הביאו בשם הנד"ש אלישיב (קובץ פסקים ותשובות להגר"מ גרס סי' פא) שצריך לחזור ולברך, שבין שעתה רביעית הרי שתייה זו היא של חיוב מצוה וצריך לחזור.

9) ומשמע שאין צריך לפטור בברכה זו גם את שתי הכוסות הראשונות. אמנם לעיל (סי' תעו ס"ק א) כתב, שבברכה אחרונה על כוס זו פוטר גם את שתי הכוסות הראשונות, ואכן לעיל (סי' תעג ס"ק יא) כתב שני טעמים לכך שאין מברכים ברכה אחרונה עליהם, האחד, שהכוס הראשונה נפטרת בברכת המזון שמברך לאחר מכן, ועוד, שבברכה אחרונה שיברך אחר הכוס הרביעית יפטור גם כוסות אלו.

(משנ"ב ס"ק ח)

שלא תשב לשתות עוד כולל¹⁰.

10) ומטעם זה, אם בשעה ששתה את הכוס הרביעית, חש שטעם היין מר ולכן נטל יין אחר, דעת הגר"ש אדערברג (הלכות שלמה פסח פיט ארחות הלכה הע' 386) שצריך לחזור ולברך, שבין שאסור להוסיף ולשתות אחרי כוס זו, לא היתה דעתו אלא על מה שבכוס.

(משנ"ב ס"ק ט)

כדי לזכר שהוא ליל שמתים¹¹ וכו', וקרין אותו כוס של אלהי הנביאים¹² וכו', וישלח לנו את אלהי לבשנו¹³.

